

Ilse Kleijne

i.kleijne@medischcontact.nl

@medischcontact

Zieke arts in spagaat tussen twee rollen

Artsen zijn de hele dag bezig met ziekte van anderen. Maar zelf ziek zijn is nog altijd een taboe. De dubbelrol van dokter en patiënt leidt tot verwarring.

Een 40-jarige medisch specialist bleek de chronische ziekte onder de leden te hebben waar ze zelf in is gespecialiseerd. Na lang negeren van haar klachten – ‘het zal toch niet’ – zocht ze uiteindelijk hulp bij een andere specialist. Maar de patiëntenpet knelt. ‘Ik wil in ieder geval een arts die meer jaren ervaring in dit vakgebied heeft dan ikzelf. Pas dan kan ik diegene serieus nemen.’

Besmuikt lachend biecht een 50-jarige huisarts het op: ‘Ziek zijn, dat is iets voor anderen.’ Een 59-jarige vakgenoot: ‘Ziek zijn is iets voor patiënten. Daar hoor je zelf niet bij.’ Mogen naam en toenaam in deze context genoemd worden? O nee. De woorden ‘ziek’ en ‘arts’ gaan makkelijk samen in een zin, maar niet als de arts zelf het lijdend voorwerp van ziekte is. Reden voor het Boerhaave-nascholingsinstituut van het LUMC om zich vorige week te verdiepen in de arts als patiënt. Want artsen, dat zijn toch andere patiënten dan ‘gewone mensen’.

Controle

Inmiddels gepensioneerd internist Jan Bolk zag in zijn spreekkamer de nodige artsen ‘worstelen met de rolwisseling van medische macht naar medische afhankelijkheid’, blikt hij terug. ‘Ze zijn bang voor het verlies van controle, willen hun lot in eigen hand houden. Er speelt vooringenomenheid: waarom zou die andere dokter wel iets weten als ik het niet weet?’ Bovendien ervaren ze ziek zijn volgens hem als ‘geen goed voorbeeld voor hun patiënt’ en ‘een hinderlijke onderbreking van hun praktijk’. Psychiater en filosoof Gerrit Glas noemt de dubbele rol van artsen ‘ingewikkeld’, en verwarring ligt volgens hem op de loer door de dubbele rol van professional en betrokkene. ‘Terwijl de ziekte zelf ook je beoordelingsvermogen als arts kan beïnvloeden.’ Artsen schakelen bij klachten graag hun eigen netwerk van ‘bevriende collega’s of medeartsen in de familie’ in, maar daar kleven volgens Glas de nodige risico’s aan, zeker als ze die in de wandelgangen aanschieten. ‘Als niet alle relevante informatie op de gebruikelijke manier tot stand komt, kan een incompleet beeld ontstaan van het probleem.’

Vreemde situaties

De spagaat tussen twee rollen leidt soms tot vreemde situaties. Internist Bolk denkt aan artsen 'die zelf maar wat voorschrijven terwijl ze niet weten wat ze met klachten aan moeten' of 'second opinions blijven aanvragen, tot in het buitenland toe'. 'Ik neem sneller een kuurtje dan ik aan patiënten zou voorschrijven', biecht een arts op de nascholingsdag op. 'Of ik stap uit een soort overcorrectheid juist heel vroeg naar de dokter.' Een ander bekent zelf de hele dag van slag te zijn van een eigen artsbezoek, terwijl ze als specialist de hand niet omdraait voor een trits consulten op één dag.

Er zijn grofweg twee reacties te onderscheiden bij een arts met gezondheidsklachten, schetst Glas. De ene arts

Doe normaal

Voor de arts die een zieke arts voor zich treft, valt het werkzame leven ook niet altijd mee. Sommigen hebben de neiging hun collega meteen maar naar 'een superspecialist door te verwijzen', aldus oud-internist Bolk. 'Doe normaal. Neem een anamnese af zoals bij elke andere patiënt.' Een arts vertelt hoe ze zichzelf eens het gesprek met haar behandelend specialist hoorde overnemen, tot diens ongemak, 'door te vragen hoe het hem ging'.

De 59-jarige huisarts die voor zijn gevoel niet bij zieke patiënten 'kan' horen, werd eens met een hersenschudding geholpen door een collega. 'Die zei dat hij het moeilijk vond me te behandelen. 'Doe wat je moet doen', zei ik. Toch werd onze arts-patiëntrelatie beïnvloed doordat ik

ouderengeneeskunde Rob van Boekel. Voor enkele huisartsen blijkt het standaardwerk *Kleine kwalen in de huisartsenpraktijk* een soort richtsnoer voor wel of niet zelf behandelen. 'Huidklachten, oorspijn, urineweginfectie', somt huisarts in opleiding Marleen Voorhaar voorbeelden op van zaken die ze wel zelf zou aanpakken. 'Dat is soms sneller dan de normale weg bewandelen.' 'Bij mijn kinderen keek ik toen ze klein waren zelf in hun oor of luisterde naar hun longen', herinnert een huisarts zich. 'Dan kon ik met een gerichte vraag naar de eigen huisarts.' Een collega-huisarts die veel als waarnemer optreedt, bekent haar eigen huisarts 'te omzeilen'. 'Ik zoek liever meteen hulp bij een specialist. Dan is de afstand voor mijn gevoel groter en kan ik me makkelijker als patiënt overgeven. Ik wil niet met mijn benen wijd in de beugels bij een bekende.'

Platform

Dinanda van den Berg, zelf genezen van borstkanker, is huisarts in een klein dorp. 'Opeens was de huisarts ziek. Wat vertel je je patiënten dan? Mogen ze het weten, zien ze me nog wel als volwaardig? Verhalen van eigen patiënten met kanker komen harder binnen.' Van den Berg zou graag een platform hebben waar ze met vakgenoten kan praten over ervaringen 'met die rolverschuiving'. Oud-internist Bolk plaatst graag een relativerende opmerking over de bijzondere positie van een arts als patiënt. 'Artsen zijn net zo goed schijterds als het gaat om de eigen gezondheid. Ook zij zijn bang voor de confrontatie, voor onderzoek en de gevolgen van onderzoek.' En het andere uiterste blijkt ook mogelijk. Een arts herinnert zich hoe ze tijdens haar opleiding voor een operatie opeens zelf in het ziekenhuis belandde. 'Ik genoot ervan. Ik hoefde eens een keer niet na te denken over zaken als andermans infuus. Ik kon alles aan een ander overlaten, hoefde me nergens meer mee te bemoeien.' ■

web

Eerdere MC-artikelen over dit onderwerp vindt u onder dit artikel op medischcontact.nl.

'Artsen zijn net zo goed schijterds als het gaat om de eigen gezondheid'

'ontkent, verdringt en rationaliseert' en zoekt dus misschien te laat hulp. De ander vertekent de ernst van de symptomen 'door eigen preoccupatie of hypochondrie' en graaft in gedachten vast zijn eigen graf. Schaamte of gekrenkte trots spelen ook parten. Glas: 'Het raakt het gevoel van superioriteit dat je als arts makkelijk krijgt door de rol die je de hele dag hebt.'

De neiging tot hypochondrie kan het zetje richting verslaving geven, constateert hoogleraar literatuur en geneeskunde Arko Oderwald op basis van werken van schrijvende artsen. Verslaving komt volgens psychiater Hans Rode, verbonden aan het KNMG-steunpunt voor verslaafde artsen, net zo veel voor onder artsen als onder anderen. Er is een cultuurverandering nodig, bepleiten Rode en Glas, met aandacht voor ziek zijn in de opleiding. Rode: 'Dat we hulpverleners zijn, maar geen hulpvragers, is een echt probleem.'

zelf dokter ben. Na de hechtingen moest hij me eigenlijk doorsturen, omdat ik een tijd buiten bewustzijn was geweest. Hij deed het niet, omdat ik aangaf dat ik de volgende ochtend weer spreekuur wilde houden.' De eerdergenoemde 50-jarige collega zat met een chronische klacht bij een specialist, die haar vroeg of ze zelf haar recept wilde schrijven. 'Dat wilde ik juist zelf niet. Ik ben hier nu patiënt.'

Zelfdokteren

Artsen met gezondheidsklachten hebben bovendien de hardnekkige neiging tot zelfdokteren, zo blijkt uit onderzoek van twee LUMC-studenten, ook al blijkt uit datzelfde onderzoek dat het aantal artsen dat zelf staat ingeschreven bij een huisarts flink is toegenomen. Omdat artsen menen hun situatie zelf goed te kunnen inschatten, of een collega niet willen belasten. 'Ik schrijf weleens mijn eigen recepten uit voor mijn hartklachten', vertelt specialist